

11.10.2024

YVV/1908/2024

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

HE 124/2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen koskien Kelan kuntoutusetuuk- sista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta HE 124/2024 vp.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen erityisesti vähemmistöjen osalta. Valtuutetun tehtävänä on myös ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien edistäminen. Valtuutettu toimii lisäksi kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana, sekä maasta poistamisen täytäntöönpanon valvojana. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävistä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014), laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) ja ulkomaalaislaissa (301/2004).

Valtuutettu kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa lausuntopyynnöstä.

Esityksessä ehdotetaan nuorten ammatillisen kuntoutuksen myöntämisedellytyksiä tarkennettavaksi ja lisäksi poistettavaksi oikeus kuntoutusrahaan Nuotti-valmennukseen osallistuvilta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausuu esitykseen erityisesti siltä osin, kun kuntoutuksen rajaamista ja kuntoutusrahaoikeuden poistoa perustellaan yhdenvertaisuuden lisäämisellä.

Kuntoutusraha määräytyy henkilön vuositulojen perusteella. Alin kuntoutusraha on 31,99 euroa / päivä ja sitä maksetaan 25 arkipäivän jaksoissa noin 800 euroa kussakin. Alimman kuntoutusrahan määrä on siten lähes sama kuin alimpien työttömyystukien (työmarkkinatuki ja peruspäiväraha) määrä.

Positiivisesta erityiskohtelusta tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämisen välineenä

Ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet yhteiskunnassa ovat erilaisia. Kaikkien samanlainen kohtelu ei aina riitä takaamaan yhdenvertaisuuden toteutumista (*muodollinen yhdenvertaisuus*). Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää, että syrjintään perustuvaa eriarvoisuutta pyritään aktiivisesti poistamaan. Positiivinen erityiskohtelu liittyy muodollisen ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden väliseen erotteluun siten, että juuri tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen saattaa toisinaan tarkoittaa sellaista positiivista erityiskohtelua, joka poikkeaa muodollisesta yhdenvertaisuudesta, kuitenkin vain YVL 9 §:ssä säädetyn oikeasuhtaisuuden rajoissa.¹

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää viranomaiselta ja korostetusti myös lainsäätäjältä yhdenvertaisuuden edistämistä. Osana yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuutta voi kuulua myös positiivista erityiskohtelua. Jos tosiasiallisissa olosuhteissa, joiden vuoksi tiettyyn ihmisryhmään kohdistetaan positiivista erityiskohtelua, ei ole tapahtunut muutosta taikka syrjinnästä johtuvat haitat edelleen jatkuvat, ei erityiskohtelun poistamista voida arvioida yhdenvertaisuuden parantamisena.

Esityksen sivulla 15 todetaan Nuotti-valmennuksen olevan verrattavissa esimerkiksi terapiaoihin ja harkinnanvaraiseen oma-väylä-kuntoutukseen, joiden ajalta ei pääsääntöisesti synny oikeutta kuntoutusrahaan. Muiden kuin Nuotti-valmennuksen osalta edellytetään kuntoutuksen kestolta matkoineen vähintään neljää tuntia päivässä. Tällä perusteella nykytilanne, jossa Nuotti-valmennukseen oikeutetut nuoret ovat saaneet kuntoutusrahaa katsotaan esityksessä muita kuin Nuotti-valmennukseen osallistuvia syrjiväksi.

Kelan sivuilta ilmenee, että oma väylä-kuntoutus on kohdennettu 16–29-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat neuropsykiatrisen häiriön vuoksi tukea opinnoissa tai työelämässä. Kuntoutus toteutetaan yksilö- ja ryhmätapaamisina. Oma-väylä-kuntoutus edellyttää siihen osallistuvalla henkilöllä riittävää psyykkistä vointia suoriutua opinnoista tai töistä. Nuotti-valmennus taas on henkilökohtaista valmennusta 16–29-vuotiaalle nuorelle, jonka toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja joka tarvitsee tukea edetäkseen opiskelu- ja työelämäpolulla.

Esityksen mukaan nuoren ammatillisen kuntoutuksen myöntämisedellytykset tarkennettaisiin lakiin kuntoutuksen tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi opiskelun ja työelämän ulkopuolella tai muutoin syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Tällä tarkoitettaneen erityisesti NEET-nuoria, eli nuoria, jotka eivät ole työssä tai

¹ Yhdenvertaisuuslaki kommentein (Anttila, Ojanen) s. 189

koulutuksessa eivätkä opiskele tai suorita siviili- tai asepalvelusta (NEET Not in Education, Employment or Training).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu viittaa NEET- nuorten osalta THL:n tutkimusjulkaisuun *Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020* (Laura Jernström ja Outi Sirniö)². Tutkimuksen tuloksissa on paljon hyödyllistä tietoa NEET-nuorten asemasta ja sen kehityksestä viime vuosina. Tutkimuksen päälöydökset ovat seuraavat:

- NEET-nuoret saavat työttömyys- ja toimeentulotukea sekä sairauspäivärahoja selvästi verrokkiryhmää eli työssä ja koulutuksessa olevia nuoria enemmän.
- Työttömyystukien suhteellinen osuus on NEET-nuorten etuuksista ja työtu-loista suurin. Tämä viittaa siihen, että suuri osa NEET-nuorista on siirtymä-vaiheessa työmarkkinoilla.
- Ero NEET-nuorten ja verrokkiryhmän välillä kasvoi toimeentulotukien ja sai-rauspäivärahojen osalta koko seurantajaksolla.
- Toimeentulo- ja asumistuen suhteelliset osuudet ovat kasvaneet seuranta-jaksolla, mikä voi viitata siihen, että NEET-nuorten haavoittuvampi asema yhteiskunnassa on saattanut lisääntyä tarkastelujakson aikana.

Lainsäätäjän arvioitavaksi jää (relevantin ja riittävän tuoreen) tutkimustiedon va-
lossa se, onko Nuotti-valmennuksen tarpeessa olevien NEET-nuorten positiiviselle
erityiskohtelulle heidän nykytilanteensa johdosta tarvetta ja onko erityiskohtelu
oikeutettua.

Käytettävissään olevan tiedon perusteella yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää NEET-
nuorten positiivista erityiskohtelua perusteltuna eikä NEET-nuorten ryhmän sisällä
tai muihin nuoriin verrattuna syrjivänä. Erityisesti se osa näistä nuorista, jolla pää-
asiallinen toimeentulo muodostuu toimeentulotuesta ja asumistuesta on tutkimuk-
sen mukaan kasvussa ja juuri tämä ryhmä on se, johon nykyisen sääntelyn positiivi-
nen erityiskohtelu kohdistuu ja jota nyt ollaan lakkauttamassa yhdenvertaisuuteen
vedoten. Valtuutetun arvio on, että esityksellä tiputetaan kaikista haavoittuvien
nuorten ryhmä toimeentulotuen piiriin ja tämän ei voida katsoa olevan yhdenver-
taisuutta lisäävää.

Siltä osin, kun ehdotuksessa ehdotetaan Nuotti-valmennuksen kohdentamista raja-
tummalle joukolle nuoria, valtuutettu toteaa että lähes kaikilla kuntoutusrahaa
saaneista (aikaisemman esitysluonnoksen mukaan vuonna 2023 92 %:lla) oli jokin

² [Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020 \(julkari.fi\)](https://julkari.fi/handle/10024/168888)

mielenterveyden häiriö tai he kuuluivat neuroepätyypillisten ihmisten ryhmään tai lievästi kehitysvammaisiin ihmisiin. Valtuutettu on erityisen huolestunut esityksen negatiivisista vaikutuksista vammaisiin nuoriin. Kyseiseen nuorten ryhmään kohdistuu jo nyt rakenteellista syrjintää pääsyssä koulutukseen sekä työelämään. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää kritiikkiä esitykseen siksi, että esityksellä heikennetään kuntoutuksen tarpeessa ja sosiaalityön varassa olevien nuorten taloudellista asemaa ja heidän pääsyään yhteiskunnan yhdenvertaisiksi jäseniksi.

Kootusti voidaan sanoa, että esitys heikentää erityisesti jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien nuorten taloudellista asemaa merkittävästi, lisää heidän syrjäytymisriskiään ja siten myös yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia pitkällä tähtäimellä.

Lopuksi valtuutettu vielä uudistaa jo aiemmin esittämänsä huolen siitä, että tämän esityksen yhteisvaikutuksia toisen kuntoutusrahaetuuksia koskevan esityksen (VN/16819/2024) kanssa, koskien etuuksien alaikärajan nostoa kuudestatoista kahdeksaentoista ikävuoteen, ei ole asianmukaisesti tehty ja ehdotuksia tulisikin käsitellä yhdessä ja niin, että esitysten yhteisvaikutukset voitaisiin kuvata ja huomioida paremmin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kristina Stenman

Erityisasiantuntija

Elli Björkberg

